

Acció Solidària contra l'Atur. 18 edició Premi Josep M^a.Piñol a la inserció laboral. 23 novembre 2015

TTIP i la LAUDATO SI'. Dues economies i dues antropologies

París i el TTIP

Deixeu-me començar fent una breu referència al que ha passat a París. De fet està en el nucli del tema d'avui perquè hi ha una relació directa entre els escenaris de guerra militar, la guerra econòmica que planteja el TTIP i les antítesis que el papa Francesc proposa a la Laudato Si'.

Des de la crida solemne del president francès l'endemà mateix dels fets tot ressona a tambors de guerra. "França està en guerra", "Occident està en guerra".

La condemna més ferma i el necessari acompanyament a les víctimes i famílies no han de silenciar totes les altres víctimes de les atrocitats que Occident hem comès al món àrab, de les que en aquests moments quasi no se'n fa esment: cinc països destrossats, Afganistan, Iraq, Líbia, el Líban, Síria, l'eterna Palestina i centenars de milers de desplaçats sense res i fugint de la mort. I sobretot quasi un milió d'àrabs innocents morts, només a l'Iraq vuit-cents mil. Tots ells tenien també pare i mare, fills, marits i esposes que ploren i que mereixen el mateix record i pietat que els 128 innocents de París. Els bombardeigs amb urani empobrit o cremar amb fòsfor tots els habitants de Faluja no foren actes de terrorisme?

Tinc present la frase de Denis Holliday, el delegat de l'ONU a l'Iraq pocs dies abans de la invasió a la seu de NNUU de l'Iraq: "que car que pagarem l'odi que estem generant!" o les paraules que em va dir un taxista a Bagdad: "gràcies per venir, vostès ens protegeixen, però les empreses dels seus països volen quedar-se amb el nostre petroli".

Occident està en guerra, sí. Una guerra que vam començar nosaltres fa deu anys amb el pretext de "la guerra global contra el terrorisme", tot i que el motiu real era la defensa dels interessos de les petroleres (les anglo-americanes i la francesa Elf), de la indústria militar, de les multinacionals de la biotecnologia i alimentació (Monsanto, Cargill, Dreyfuss, Nestlé, Unilever, Coca-Cola), de la indústria química i farmacèutica, de la banca i les finances, dels grans mitjans de comunicació. Tot i tenir evidència que la bogeria, el fanatisme i el crim d'avui són conseqüència d'aquells fets, el crit majoritari de polítics i població torna a ser la guerra. Occident fa seu l'agressiu llenguatge de Bush que fa dotze anys detestàvem. Fins quan la bogeria?

Tenim dues mesures per mesurar el mal segons si el fem nosaltres o els altres. Hannah Arendt a "*Eichmann a Jerusalem*", sobre en judici del criminal nazi als camps d'extermini, va introduir el concepte de "banalitat del mal" referit a la irresponsabilitat moral d'aquells que obeeixen la maquinària de la mort. És el sistema que obliga a matar, aleshores i ara. Ara sembla com si l'Occident contemplés amb normalitat i "banalitat moral" el mal que la nostra voluntat d'expansionisme econòmic i capacitat militar fa als altres. Després la propaganda ho explica amb les tesis de Huntington del conflicte de religions.

L'Estat Islàmic és un fill, rèplica negra i desesperada del nostre model de civilització. Evidentment cal protegir-se del crim i la irracionalitat però, si mantenim la injustícia, podran les nostres bombes aturar als que estan disposats a morir? Perquè s'hi apunten tants joves? qui els hi ven les armes? qui els hi compra el petroli? qui els dóna suport econòmic i logístic? on queden els principis de Llibertat, Igualtat i Fraternitat per a tot el món que es van proclamar per primer cop precisament a París?

Model Keynesià

Efectivament, donat el moment actual, el títol d'aquesta exposició és encertat: en el món d'ara s'enfronten dues economies, dues antropologies, dues maneres d'entendre la convivència i el desenvolupament.

Europa, Occident, hem viscut seixanta o setanta anys feliços, potser els més feliços dels últims dos-cents anys: sense guerres i amb un creixement social sostingut que ha moderat el conflicte social. Hem sigut una generació afortunada, ens ha tocat la rifa...

Gràcies a tres factors: al model keynesià de l'Estat del Benestar; al petroli barat i abundant i a l'apropiació dels recursos naturals del Tercer Món. Els tres factors estan directament relacionats amb el tema d'avui.

El model keynesià de l'estat ha suposat, des de la lògica capitalista del benefici, l'intent més seriós de repartiment equilibrat de les rendes entre capital i treball, gràcies al paper que Keynes va donar a l'Estat com a propietari i gestor d'un important sector de l'aparell productiu i de serveis, com a àrbitre en el conflicte social, com a garantia d'una "guardiola col·lectiva", per les situacions de malaltia, vellesa o atur, la seguretat social. I amb moneda pròpia i en conseqüència amb capacitat de fixar-ne el preu en relació a les altres monedes. La ètica que ha promogut aquesta proposta ha sigut la dels valors col·lectius, la tendència a l'equilibri de les rendes, la solució dels conflictes a partir de la negociació.

Era un correcció fonamental de les teories dels primers economistes de la societat industrial, sobretot d'Adam Smith. A "*La riquesa de les nacions*" de 1776, Smith parla del sistema de "llibertat natural" resultat de *l'interès individual* i de la búsqueda del *màxim benefici*. A la societat de "la lliure empresa, lliure competència i lliure mercat" hi ha una "*ma invisible*" una mena de divina providència omniscient, poderosa i autoreguladora de la competència i el mercat. És el naixement del liberalisme en les seves dues vessants: com a teoria econòmica i com a teoria moral. Els fenòmens socials i/o econòmics s'assimilen a fenòmens naturals, físics, químics o atmosfèrics, quedant conseqüentment desvinculats de tota valoració ètica i responsabilitat moral. Més encara, el lliure mercat, diu l'Adam Smith deista, és la manifestació de la Divina Providència ja que té les característiques de benedicció divina per les riqueses que crea. La humanitat no pot negar ni l'existència d'aquest ordre natural ni de l'existència de Déu i la justícia de l'ordre social existent.

Desmantellament progressiu de les competències de l'Estat com agent econòmic

Però des del seu mateix naixement model keynesià d'Estat va ser combatut. Es tractava del retorn als principis de la llibertat confiant amb la invisible ma reguladora del mercat. Les etapes del desmantellament progressiu de les competències de l'Estat estan ben establertes:

1. Mont Pèlerin.

Al 1947, mentre encara s'estaven construint els fonaments de l'estat social a l'Europa de la postguerra August Hayeck convoca a Mont Pèlerin, una petita estació d'hivern de Suïsa, a personalitats d'arreu del món que considera adversaris de l'estat social, del New Deal de Roosevelt i del keynesianisme. Entre els assistents hi ha, a més de Hayeck, Friedman, Karl Popper o Salvador de Madariaga.

En nom de la "llibertat" allà s'estableixen els fonaments de l'ortodòxia "neoliberal" que es formalitzaran a partir de la segona meitat dels seixantes a Chicago. Keynes és descrit com una figura perniciosa i maliciosa, un encantador i ambiciós estatista maquiavèlic, que, junt amb Marx, personificava algunes de les tendències i institucions més malignes del segle XX.

A Mont Pèlerin es formula també el que s'anomenarà "Teologia del neoliberalisme" fundant en Déu la defensa aferrissada de la llibertat, i en conseqüència també de la llibertat econòmica.

2. El neoliberalisme al poder

A partir dels vuitantes, Margaret Thatcher i Ronald Reagan fan seu el model i el porten a la política. Es emblemàtica aquella resposta de Thatcher "La societat... què és això? i l'Estat... què és això?".

És l'inici de les privatitzacions a Europa, de la desregulació, l'inici també del nou model de mundialització afavorit pels avenços en telecomunicacions. El neoliberalisme ha triomfat. Es canvia el paper de l'Estat: perd funcions econòmiques d'empresa pública i garantia del benestar, i se li incrementen funcions de seguretat i militars.

La desregulació va arribar també als capitals: es permet la lliure circulació de capitals, la liberalització del mercat financer i la mercantilització de la moneda, el que significa l'inici a gran escala de l'especulació financera i l'increment de paradisos fiscals. Els tres dogmes són "Liberalització, Privatització, Desregulació". Guanyen els valors de l'individualisme, de la competitivitat, de mesurar el desenvolupament únicament amb el criteri de l'increment del PIB, de la consideració que el pobre és el responsable de la seva pobresa.

3. Al 1992, Maastrich,

Maastrich suposa la ruptura del projecte europeu de postguerra que havien començat Adenauer, de Gasperi, Schumann entre d'altres, institucionalitza i constitucionalitza les polítiques neoliberals. Suposa el fracàs de les dues forces polítiques i culturals que fins aleshores havien construït Europa, la democràcia cristiana (compromís històric) i la socialdemocràcia (Mitterrand), allò de l'Europa dels ciutadans o l'Europa hereva de la democràcia grega.

Les decisions de Maastrich no fan referència tan a l'economia com a la moneda: és la cessió per part dels Estats del control de les respectives monedes, al servei de l' Euro i a les ordres del BCE

L'Euro suposa homogeneïtzar el llenguatge monetari sobre economies heterogènies en infraestructures, laborals, fiscals, tecnològiques, financeres, del deute etc., que suposa necessàriament l'Europa de les dues velocitats, i en conseqüència el fracàs d'Europa

I el BCE, organisme autònom dels parlaments, que no ha de donar comptes a ningú... que té el control del preu de l'Euro i que en conseqüència suposa la impossibilitat de devaluar per part dels països. Per ser competitius només és possible la "devaluació interna", és a dir, les retallades.

Alhora Europa, sense consolidar l'Europa dels 15, es planteja l'ampliació cap als 27 seguint el model d'obrir mercats. Els dogmes de la nova Europa seran, encara més Liberalització, Privatització, Desregulació.

4. EUA. La crisi i la progressiva "desregulació" financera. Concentració de les finances.

Després de la crisi de 1929 els EUA van prendre fortes mesures de regulació de la banca amb l'objectiu d'evitar crisis semblants en el futur. Però a partir del 1981, amb Reagan, s'inicia la ràpida desregulació dels mercats financers, autoritzant als bancs realitzar inversions de risc. A partir dels noranta es va aprovar una nova Llei que derogava tota mena de regulació. El gran impulsor en fou Alan Greenspan, futur Secretari del Tresor. Es van multiplicar nous models de productes financers, mercats de derivats, noves companyies de finances i d'assegurances, destinades a fracassar i a enganyar els clients. Eren també agències de "rentat de diners" (droga, programa nuclear de l'Iran, Pinochet...).

Al desembre de 2000, el Congrés d'EUA va aprovar que els banquers poguessin apostar sobre qualsevol cosa: el preu del petroli, dels aliments, la fallida d'una companyia, fons de pensions. A finals dels 90 els recursos dels EUA s'havien concentrat en 5 grans bancs (Goldman Sachs, Morgan Stanley, Merrill Lynch, Bear Sterns i Lehman Brothers, la fallida del qual al 2008 origina la crisi mundial), 3 asseguradores (AIG, MBIA, AMBAC) i 3 agències de qualificació (Moody's, Standard and Poors, Fitch).

5. Conseqüències: imposició de "la Gran Divergència" i 2008, inici de la crisi

No citaré les xifres sobradament conegudes: La causa real de la crisi és la idea d'Adam Smith: la concepció fonamentalista del liberalisme des dels seus orígens: el mercat s'autoregula, funciona sol. Les lleis del mercat són com les de la física o la química, sense judicis de valor. És la racionalitat econòmica liberal posada al servei de l'interès propi, del màxim benefici, la consideració que la interferència de l'Estat és el problema, que genera "risc moral".

La "ma invisible" del mercat ha sigut substituïda per l'axioma de Hobbes de "la lluita de tots contra tots"

Els límits dels recursos: s'ha posat en evidència els límits dels recursos i la impossibilitat de la idea de progrés indefinit... Davant d'això tenim dues possibilitats: o seguir prement l'accelerador segons el principi del salvi's qui pugui o reconsiderar el model.

“Aquest capitalisme mata”. No en un sentit metafòric, sinó literal (Irak, Afganistan, Libia, Síria... París...).

S’ha apostat pel primer model.

TTIP

El TTIP suposa la desaparició definitiva de les competències de l’Estat en matèria econòmica

1. Que és

El TTIP, o Acord Transatlàntic de Comerç i Inversions, entre la Unió Europea i el govern dels EUA. Té com a objectiu facilitar la inversió directa i l’eliminació d’obstacles burocràtics per a l’accés al mercat a les empreses dels dos costats de l’Atlàntic. És més complex que un tractat de lliure comerç. No es tracta de més supressió d’aranzels. Es centra sobretot en els reglaments, normes, drets corporatius i garanties d’inversió. A més del TTIP, Estats Units està negociant altres tractats semblants: TISA (Acord sobre comerç de Serveis), CETA amb Canadà, l’ASEAN, ja signat, amb els països del pacífic... Ja al 1998 la Comissió Europea i la OMC van intentar imposar un tractat –AMI- que la protesta internacional va aconseguir aturar. Al 1994 es va firmar el Tractat de Lliure Comerç Canadà-EUA-Mèxic que ha empobrit Mèxic.

Fonamentalment suposa l’establiment en les relacions econòmiques del poder de les empreses multinacionals per sobre del poder dels estats. De fet substitueix als Estats en les seves prerrogatives legislatives. Els estats estan sotmesos a les multinacionals, que es guien pel criteri del major benefici.

Suposa impulsar la des-regulació i una carrera per igualar drets i estàndards a la baixa. Proposa harmonitzar normes, controls, exigències administratives i coordinar lleis a fi de canviar les regulacions socials, laborals, sanitàries, mediambientals i tècniques i transferir la regulació dels conflictes entre les seves empreses privades i els poders públics, a organismes privats de nova creació. Els objectius de l’acord amenacen importants drets adquirits en les llargues lluites democràtiques i els interessos socials de la ciutadania de la UE, dels EUA i de la resta del món.

Procediment: secretisme

Les negociacions s’estan fent a porta tancada. Les porten els representants dels lobbys de les multinacionals, grups de pressió empresarials, que tenen accés a la informació i oportunitats per influir en les negociacions, No hi tenen accés ni els parlamentaris dels respectius països, ni els dels EUA ni de la UE. Els parlaments nacionals no són informats. Aquesta manca de procediments democràtics fa impossible seguir les negociacions.

Els procediments d’aprovació de les normatives es desplacen dels parlaments a les reunions secretes entre representants de les corporacions transnacionals; els projectes de llei es substitueixen per documents privats i el debat parlamentari per textos tancats, sotmesos únicament a ratificació.

Però afectaran “tots els nivells de les administracions: local, autonòmica, estatal o europea”. Si una multinacional considera que tal acord municipal la perjudica, pot demandar l’organisme pertinent, demanar compensacions i decidiran els tribunals establerts per les mateixes empreses.

2. Proposa "harmonitzar" normes i regulacions fins al mínim comú denominador.

Es procedeix a l’harmonització a la baixa: les normatives més exigents en drets han de canviar per acceptar les més laxes. Si el control financer és més estricte als EUA, s’harmonitza tenint en compte la regulació europea més laxa; si la legislació laboral és més estricta a la UE, s’apliquen les normes nord-americanes més laxes que desregulen els drets de treballadors i treballadores.

La idea és derogar tota reglamentació que sigui un obstacle al mercat i s'estén a la normativa laboral, ambiental, social, fiscal, cultural, sanitària....

Amb el TTIP es posen en contacte dos sistemes bàsicament oposats pel que fa al reconeixement de drets laborals, la dels EUA i l'europea.

Els fragments que es coneixen –filtrats- plantegen greus problemes, respecte de:

Privatització de tots els serveis, salut, educació... Les empreses tenen prioritat sobre els estats a establir serveis i qualsevol empresa pot establir qualsevol tipus de servei a tot a la UE i als EUA. Suposa per tant la desaparició de serveis públics. El criteri de les empreses serà el del rendiment econòmic. Sotmet als estats a una legislació a mida de les multinacionals, no dels consumidors pel que fa a educació, salut pública, etc.

La deslocalització d'empreses i la seva adreça fiscal...

Possible implantació d'empreses amb domicili fiscal d'un altre país, que aplicarà la normativa laboral o fiscal del país d'origen...

El reconeixement mutu d'estàndards a la baixa: des-regulació i rebaixa dels estàndards de protecció i al servei de l'interès públic.

La desregulació laboral:

- En un mateix país podran viure ordenaments laborals diferents. El capital podrà elegir on ubicar l'adreça fiscal de l'empresa: dumping social (abaratir costos traslladant la producció a un Estat amb menys drets laborals)
- O trasllat de treballadors a un estat amb estàndards laborals més alts però mantenint les condicions laborals del lloc d'origen fent la competència a les empreses nacionals.

Progressiva desaparició de

- de les normes sanitàries dels aliments i les pràctiques agrícoles ambientalment sostenibles, debilita el "dret de precaució", vigent a Europa per quan surten nous productes al mercat
elimina les sancions contra abusos referents al dret social i al respecte a la terra
- del control dels medicaments i el "dret a precaució" (quan surt un nou medicament al mercat)
- de la protecció del medi ambient, regeneració dels nostres recursos naturals, el benestar animal
- de l'accés a la informació i a l'etiquetatge,
- de les denominacions d'origen,
- de la cultura i la investigació
- de la regulació del mercat financer,
- de la protecció de dades i altres drets digitals (l'objectiu seria la protecció dels "drets de propietat intel·lectual", que ataca alguns dels nostres drets bàsics com la salut, l'educació i la cultura).

Per tant: el TTIP porta a

- A trepitjar els drets fonamentals del treball proclamats per l'OIT (i que USA no ha reconegut mai)
- A vulnerar els estàndards mínims dels drets laborals (salari, horaris, drets col·lectius...)
- A fer reversibles els drets aconseguits en un país,
- A negar el dret de representació col·lectiva de l'assalariat (amb la precarització ja passa)
- A restringir la llibertat de circulació de persones.

3. Mecanismes de control

Per fer efectiu el procés, el TTIP preveu nous organismes de control i governança, conjunt de noves estructures que tenen com a objectiu "harmonitzar les regulacions". Aquestes estructures

faríen que les decisions preses en el marc del TTIP puguin ser constantment pressionades en secret pels grans lobbies empresarials i buròcrates no electes.

Consell de Convergència Reguladora

Tot i que en el TTIP s'invoquen els drets humans, el desenvolupament sostenible i els serveis públics com a valors essencials enfront del comerç, no es preveu cap capacitat normativa que pugui obligar. S'afegeixen expressions com "sempre que no comprometin els avantatges derivats de l'acord" o que no hi hagi "més rigor de l'estrictament necessari" i ha de ser coherent amb els drets de les "parts interessades", amb els interessos de les corporacions transnacionals. La convergència reguladora, a més, afecta a la legislació bàsica, a la seva execució i als actes delegats de totes les administracions públiques (locals, autonòmiques i centrals). L'harmonització a la baixa de les normes socials, alimentàries, financeres, de productes químics... es realitzarà en funció dels interessos dels sectors productius i de les empreses transnacionals. I, sobretot, del grau en què es troben les mobilitzacions socials: a més protestes, menor harmonització total i immediata.

Les diferències que no puguin solucionar-se a la taula de negociacions o que provoquin mobilitzacions socials en contra es podran resoldre més endavant. Perquè, el TTIP és un acord de llarg abast en contínua interpretació per part de funcionaris i despatxos d'advocats al servei de les corporacions transnacionals. Així, els assumptes més difícils d'harmonitzar es vinculen a un sistema sense control democràtic.

L'organisme que supervisarà totes les decisions serà el Consell de Cooperació Reguladora, institució creada pel TTIP, poder "legislatiu" supranacional, i que actua fora de la lògica parlamentària,

ISDS.

Es preveuen organismes de Solució de Diferències Estat-Inversor (ISDS). Els ISDS donen als inversors drets exclusius per demandar als estats quan considerin que alguna decisió democràtica -realitzada per institucions representatives i per a l'interès general- pot tenir impactes negatius en els seus guanys presents o futurs. Són mecanismes al marge dels tribunals nacionals. Aquestes estructures no democràtiques amenacen amb rebaixar importants normes i regles dissenyades per a la protecció dels interessos públics, o prohibir futures millores, independentment de la seva necessitat i del mandat públic. Són una amenaça a la capacitat dels governs per regular, minen la sobirania democràtica de la societat per a la formulació de lleis i polítiques d'interès públic.

LAUDATO SÍ

Proposta diametralment oposada al TTIP

Consciència dels límits de la naturalesa...

No faré esment als aspectes teològics, bíblics, científics...

1. Condemna global del sistema capitalista, que qualifica com a sistema de mort.

A diferència dels anteriors documents de la Doctrina Social de l'Església que acceptaven el sistema i miraven de pal·liar-ne els excessos, condemna la seva mateixa essència:

- Necessàriament és un sistema que porta a la guerra i a la mort

- Vinculació entre opressió a la naturalesa i opressió als pobres.

“El sistema mundial és insostenible perquè hem deixat de pensar en els fins de l'acció humana (61) i ens perdem en la construcció de mitjans destinats a l'acumulació il·limitada a costa de la injustícia ecològica (degradació dels ecosistemes) i de la injustícia social (empobriment de les poblacions)”.

És un dur al·legat que assenyala amb severitat la gravetat dels problemes: "La terra, casa nostra, sembla convertir-se cada vegada més en el pot d'escombraries" (21). "Només cal mirar la realitat amb sinceritat per veure que hi ha un gran deteriorament de la nostra casa comuna" (61). A més de les dades referents al canvi climàtic (20-22), la qüestió de l'aigua (27-31), l'erosió de la biodiversitat (32-42), parla del deteriorament de la qualitat de la vida humana i la degradació

de la vida social (43-47) i denuncia la gran injustícia a nivell del planeta, que afecta tots els àmbits de la vida (48-52), sent els pobres les principals víctimes (48).

2. Condemna la filosofia del sistema

No solament condemna al sistema en les seves conseqüències, sinó en la seva essència: la possibilitat de convertir-ho "tot" en mercaderia. Marx parlava de la "fetitxització" (divinització) del diner, que porta a la "cosificació" fins i tot de les relacions humanes tant laborals com afectives, a la possibilitat del poder sense escrúpols sobre els altres i la natura i a l'antropocentrisme postmodern de la ètica de llençar, coses i persones, com a model de vida individualista i egoista. Suposa il·lusòriament que les coses només tenen valor en la mesura que s'ordenen a l'ús humà, oblidant que la seva existència val per si mateixa (33). Walter Benjamin deia el mateix en el text "El capitalisme com a religió".

En el món modern la "fetitxització" del diner a la que hem arribat, porta a una angoixant «pèrdua del sentit de la vida i del desig de viure junts» (110), a la soledat enmig de la multitud, a la "societat líquida", a la societat de la immediatesa, de la resposta ràpida, de la permanent comunicació virtual però incomunicada, a la que en nom del progrés tot queda justificat.

3. No als paradigma de la modernitat sobre la possibilitat i bondat del creixement indefinit.

La Laudato Sí, posa en el centre el debat sobre els límits del creixement. Des de la industrialització el món modern parteix d'una suposició equivocada que és la «disponibilitat infinita dels béns del planeta» (106), quan sabem que ja hem tocat els límits físics de la Terra i que gran part dels recursos no són renovables. La ciència o tecnociència s'ha tornat tecnocràcia, una veritable dictadura amb la seva lògica fèrria de domini sobre tot i sobre tots (108). Caldria tenir presents a les persones abans que al desenvolupament.

De totes maneres, els "límits del creixement" no són ja només "què es pot fer" (avui en que tècnicament ja es pot fer pràcticament tot), sinó "què s'hauria de fer" (límits morals).

4. Des de la "perspectiva dels pobres" com a mètode d'anàlisi.

La opció d'aquest mètode tenyeix i condiona tot el contingut. Es tracta d'un punt de partida insòlit en els documents vaticans. En tot discurs o investigació l'epistemologia escollida, com unes ulleres, condiona el color del que veiem, el contingut. També aquí.

No parla des de la situació benestant del Nord o dels interessos de les corporacions mercantils o des de les estructures del sistema o de la necessitat que els pobres acceptin el sistema com a mal menor. El punt de partida, repetit fins a la sacietat en tots els capítols, és "escoltar tant el clam de la terra com el dels pobres" (49). Així quan parla de la contaminació (20), de l'escalfament global (23 i 51), dels migrants i refugiats ambientals (25), de l'accés a l'aigua (28), de la biodiversitat etc.

Parla de la "injustícia global", de l'ordre opressor establert per les multinacionals, del deute injust, de la impossibilitat de pagar. Denuncia les febles reaccions de la comunitat internacional y en especial dels països poderosos, de increment de la despesa militar etc. tot, com la globalitat d'un sistema pervers.

És a dir, qui posa en qüestió el paradigma del "creixement indefinit" són la naturalesa i l'existència de pobres. Els pobres són l'expressió del fracàs o interrupció del paradigma del creixement indefinit.

5. Condemna dels culpables: institucions i persones... Ser ric hauria de ser considerat un "pecat"

No estalvia paraules per denunciar els culpables. Dirigeix les acusacions contra els grans poders econòmics i polítics, quasi només li falta posar el nom d'algunes de les multinacionals. Critica l'ús esbiaixat de la tecnocràcia, de la qual se serveixen per obtenir els màxims guanys amb els menors costos possibles. Aquests mateixos poders, siguin corporacions o països, són els que baixen el perfil del perill del caos ecològic o esperen que algun dia la ciència i l'economia trobin

la solució que sempre diuen que s'ha trobat perquè el progrés continuï. És una mateixa la lògica explotadora que ha generat dany ecològic i pobresa.

En el nostre món, la riquesa suposa reconeixement, honor. Les grans fortunes, les persones més riques del món apareixen a la llista Forbes i, en lloc d'aparèixer com a delinqüents, com hauria de ser, són admirats i tinguts per respectables. Sense cap censura diàriament es publica que les companyies de l'Ibex-35 guanyen un 10, 30 o 300 % més que l'any anterior mentre els salaris són congelats i l'atur es manté. El papa Francesc s'ha atrevit a dir les coses pel seu nom: no s'ha de denunciar la pobresa sinó la riquesa.

En definitiva, és el document més "antisistema" produït pel vaticà.

6. Crítica de la tècnica i la ciència com un demiürg

Avui es tendeix a creure que amb la tècnica i la ciència es poden resoldre tots els problemes. El vertader problema és que ciència i tècnica s'han fet autònomes respecte de la moral, és a dir, van sotmetre la política a l'economia i la natura a l'acumulació de béns materials (109).

Quan la tècnica desconeix els grans principis de l'ètica, acaba considerant legítima qualsevol pràctica: la tècnica separada de l'ètica no és capaç de auto-limitar el seu poder (136). La dinàmica de les finances no s'orienta necessàriament al bé comú, ja que el mercat, per si mateix, no garanteix el desenvolupament humà integral i la inclusió social (34 i 109). El problema ecològic requereix de la regulació de l'ètica i de la política; d'una altra manera, els interessos econòmics de curt termini no han de prevaldre sobre el bé comú.

La solució és una "ecologia integral", que incorpori el medi ambient, l'humà i el social (137). Cal establir una nova cultura, d'ecologia integral, que no es redueix a una sèrie de respostes urgents i parcials als problemes que van apareixent al voltant de la degradació de l'ambient, l'esgotament de les reserves naturals i la pobresa de les majories.

7. Ecologia integral:

No hi ha diferents "opressions". Una sola opressió amb diferents cares: social, ambiental, de gènere, cultural, nacional... Defensa del món i cultura indígenes...

En ocasió de la inauguració del curs escolar 1983-1984 a l'Hospitalet vaig invitar a Manolo Sacristán, el gran pensador marxista, a fer la conferència inaugural. Ell va escollir com a tema "Alguns indicis político-ecològics de Marx" on va abordar el tema de "Ecologia integral". No estàvem acostumats ni al terme "ecologia integral" ni a la consideració del conflicte social com a conflicte ecològic. En el text Sacristán sostenia que en el plantejament ecològic no s'han de tenir presents només els aspectes relacionats amb la naturalesa o la seva destrucció -pol·lució, abocaments, destrucció de la biosfera etc.- sinó també el conflicte humà i social tal com ho havia descrit Marx, les múltiples formes de depredació del treball, l'adulteració dels aliments, la malaltia com a resultat de l'explotació, un habitatge insà, l'aglomeració a les grans ciutats, el problema demogràfic. Ecologia suposa també ecologia humana, ecologia del treball, ecologia urbana, etc. i en el text posava múltiples exemples del pensament de Marx.

Més de trenta anys després el papa assumeix el terme "Ecologia integral" com a eix central de la seva proposta i, sobretot en el capítol IV que parla d'ecologia del treball, ambiental, de la ciutat, de la vida quotidiana, del bé comú.

"La solució d'un problema en què "tot està relacionat" no pot provenir d'una sola disciplina ni d'una cultura dominant. La crisi mediambiental no pot ser analitzada només des de les ciències naturals o econòmiques; cal abordar el tema des dels diferents aspectes de l'única realitat".

8. Canvi de model de vida i solidaritat amb les víctimes

Parla del necessari canvi de model de vida cap a una major austeritat: cal un canvi d'estructures però és també necessari un canvi de models de vida.

Es tracta d'una mirada diferent, un pensament, una política, un programa educatiu, un estil de vida i una espiritualitat que impulsin la resistència davant l'avenç del paradigma tecnocràtic (111).

A nivell personal parla de la necessitat del silenci, de la contemplació, de la no privatització dels problemes, que vol dir societat de la solidaritat.

En el fons es tracta, com diu el títol, de dues economies i dues antropologies. Solidaritat amb un món que pateix vol dir contacte amb els que han quedat al marge del camí, contacte amb els exclosos, amb les cares, vides, angoixes i plors del sofriment. El marginal fa palès, fins al límit, la absurditat de la societat present i pel sol fet d'existir s'erigeix en negació dels principis que la sustenten. Són ells, els marginals i els aturats, que des de l'anti-utopia d'abandonats del sistema, posen en evidència l'absurditat de la utopia d'un model de desenvolupament ininterromput. Els que interrompeixen són sempre les víctimes. Per entendre-ho, a tots ens és benèfica l'experiència de la solidaritat, d'acompanyar a les víctimes, de la interrupció amb aquest món de bogeria. En definitiva, la salvació ve de les víctimes perquè són elles les que anuncien el futur.

23 de novembre 2015. Jaume Botey